

Utbildningsdepartementet

Brett deltagande i högskoleutbildning

Sammanfattning

Promemorian innehåller ett förslag till ändring i högskolelagen (1992:1434) som innebär att universitet och högskolor i stället för att aktivt främja och bredda rekryteringen till högskolan aktivt ska främja ett brett deltagande i utbildningen. Formuleringen ”främja ett brett deltagande” innefattar såväl rekryteringsfrämjande åtgärder som åtgärder för att i övrigt främja ett brett deltagande bland de som har antagits, t.ex. genom att ge de antagna studenterna ett bra mottagande och stöd under hela utbildningen eller genom en ökad geografisk tillgänglighet. Detta innebär att universiteten och högskolorna ska vidta åtgärder för att främja att personer från olika delar av landet oavsett kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, sexuell läggning, ålder eller social bakgrund ska söka, påbörja och fullfölja en högskoleutbildning. Förslaget innebär därutöver att regleringen i högskolelagen (1992:1434) anpassas till hur många universitet och högskolor i praktiken redan arbetar. Promemorian innehåller även ett förslag till en följdändring i förordningen (2012:811) med instruktion för Universitets- och högskolerådet.

Lagändringen och förordningsändringen föreslås träda i kraft den 1 juli 2018.

Förslag till lag om ändring i högskolelagen (1992:1434)

Härigenom föreskrivs att 1 kap. 5 § högskolelagen (1992:1434) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 kap.

5 §¹

Högskolorna *skall* i sin verksamhet främja en hållbar utveckling som innebär att nuvarande och kommande generationer tillförsäkras en hälsosam och god miljö, ekonomisk och social välfärd och rättvisa.

I högskolornas verksamhet *skall* jämställdhet mellan kvinnor och män alltid iakttas och främjas.

Högskolorna bör vidare i sin verksamhet främja förståelsen för andra länder och för internationella förhållanden.

Högskolorna *skall* också aktivt främja och bredda rekryteringen till högskolan.

Högskolorna *ska* i sin verksamhet främja en hållbar utveckling som innebär att nuvarande och kommande generationer tillförsäkras en hälsosam och god miljö, ekonomisk och social välfärd och rättvisa.

I högskolornas verksamhet *ska* jämställdhet mellan kvinnor och män alltid iakttas och främjas.

Högskolorna *ska* också aktivt främja ett brett deltagande i utbildningen.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2018.

¹ Senaste lydelse 2005:1208.

Förslag till förordning om ändring i förordningen (2012:811) med instruktion för Universitets- och högskolerådet

Härigenom föreskrivs att 12 § förordningen (2012:811) med instruktion för Universitets- och högskolerådet ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

12 §

Myndigheten ska

1. stimulera intresset för högskoleutbildning, och	
2. främja <i>breddad rekrytering till högskolan.</i>	2. främja <i>ett brett deltagande i högskoleutbildning.</i>

Denna förordning träder i kraft den 1 juli 2018.

Nuvarande reglering

I högskolelagen (1992:1434) anges ett antal områden som universitet och högskolor ska främja i sin verksamhet. Av lagen framgår att lärosätena ska främja en hållbar utveckling som innebär att nuvarande och kommande generationer tillförsäkras en hälsosam och god miljö, ekonomisk och social välfärd och rättvisa. Vidare anges att jämställdhet mellan kvinnor och män alltid ska iakttas och främjas. Det framgår också att universiteten och högskolorna bör främja förståelsen för andra länder och för internationella förhållanden, och att högskolorna aktivt ska främja och bredda rekryteringen till högskolan (1 kap. 5 §).

Bestämmelsen om att lärosätena aktivt ska främja och bredda rekryteringen infördes till följd av riksdagens beslut med anledning av propositionen Den öppna högskolan (prop. 2001/02:15, bet. 2001/02:UbU4, rskr. 2001/02:98). Regeringen anförde i propositionen att aktiva rekryteringsinsatser är av stor betydelse för att stimulera och attrahera ungdomar till högre utbildningen (a. prop. s. 37). Utbildningsutskottet tillstyrkte regeringens förslag och konstaterade att man genom en breddad rekrytering, som gör att högskolan i större utsträckning når ut till de grupper i samhället som hittills inte sökt sig dit i så stor omfattning, kommer att kunna uppnå en social och kulturell blandning i studentgrupperna som bidrar till förståelse och minskar etniska fördomar och klassfördomar, samtidigt som högskolans legitimitet i samhället förstärks. Detta betraktade utskottet som viktiga kvalitetsvinster som inte skulle kunna uppnås utan aktiva insatser från universiteten och högskolorna själva. Det fanns därmed enligt utskottets mening god anledning att markera detta genom den föreslagna nya bestämmelsen i högskolelagen (a. bet. s. 12).

Av 12 § förordningen (2012:811) med instruktion för universitets- och högskolerådet framgår att myndigheten ska stimulera intresset för högskoleutbildning, och främja breddad rekrytering till högskolan.

Är målet att främja och bredda rekryteringen tillräckligt?

I rapporten *Kan excellens uppnås i homogena studentgrupper?* (Dnr U2016/01636/UH) konstaterar Universitets- och högskolerådet (UHR) att breddad rekrytering i det svenska sammanhanget länge har avgränsats till att i huvudsak handla om att motverka social och etnisk snedrekrytering. UHR framhåller att det är viktigt att ta hänsyn även till andra aspekter i analysen av övergången till högskolan. Det gäller exempelvis skillnader i övergång som bottenar i könstillhörighet, skillnader mellan stad

och landsbygd och mellan olika regioner, eller skillnader på grund av religionstillhörighet, sexuell läggning eller olika typer av funktionsnedsättningar samt hur de olika aspekterna samverkar med varandra. UHR konstaterar också i rapporten att diskussionen om breddad rekrytering både i Sverige och internationellt alltmer har kommit att inbegripa bl.a. breddat deltagande. Det inkluderar inte bara rekryterande åtgärder, utan också åtgärder för mottagande och stöd till studenter under utbildningen.

Parlamentariska landsbygdskommittén har i sitt slutbetänkande För Sveriges landsbygder – en sammanhållen politik för arbete, hållbar tillväxt och välfärd (SOU 2017:1) föreslagit att universitet och högskolor ska ges i uppdrag att öka tillgängligheten till högre utbildning i hela landet och att detta uppdrag bör tydliggöras genom en förändring i högskolelagen (s. 119 och 120).

Högskolorna bör främja ett brett deltagande

Förslag: Universiteten och högskolorna ska aktivt främja ett brett deltagande i utbildningen. En ny bestämmelse med denna innebörd i högskolelagen ska ersätta bestämmelsen om att lärosätena aktivt ska främja och bredda rekryteringen till högskolan. En följdändring ska även göras i förordningen med instruktion för Universitets- och högskolerådet.

För att modernisera språket ska även vissa redaktionella ändringar göras i författningstexten.

Skälen för förslaget

Tidigare uppföljningar och utvärderingar av lärosätenas arbete med breddad rekrytering samt internationella erfarenheter visar att fokus på breddat deltagande är en framgångsrik strategi för att få underrepresenterade grupper att söka, påbörja och fullfölja en högskoleutbildning. Den kartläggning som UHR har genomfört visar att det finns en medvetenhet hos de undersökta lärosätena om att det inte räcker med rekryteringsinsatser utan att lärosätena även måste ta ansvar för dem som antas, bl.a. genom att ge de antagna studenterna ett bra mottagande och stöd under hela utbildningen. I de flesta fall där lärosätena formulerat mål för arbetet med frågorna handlar målet om breddat deltagande.

Regeringen har bl.a. i budgetpropositionen för 2015 (prop. 2014/15:1, utg.omr. 16, sid. 180) framhållit vikten av att lika tillgång till utbildning är en demokratisk rättighet och att alla ska ges lika möjligheter att gå vidare till högskoleutbildning oavsett bakgrund. Flera av de lärosäten som har kommit

in med synpunkter i samband med att Parlamentariska landsbygdskommitténs betänkande har remissbehandlats anser att arbetet med breddad rekrytering också innefattar att verka för en ökad geografisk tillgänglighet (dnr N2017/00222/HL).

Med anledning av att lärosätenas arbete med breddad rekrytering och breddat deltagande har blivit mer omfattande sedan målet infördes i högskolelagen, bör begreppet breddad rekrytering ersättas i lagen. I stället för enbart rekryterande aktiviteter bör åtgärder för ökat deltagande i högskoleutbildning betonas. Formuleringen ”brett deltagande” markerar bl.a. att det inte bara handlar om att studenter med olika bakgrund ska söka och påbörja en utbildning utan att de också ska fullfölja den. Till exempel är det betydligt vanligare att män som studerar vid kvinnodominerade utbildningar avbryter sina studier än att kvinnor gör det. Formuleringen får således anses innefatta såväl åtgärder för att främja en breddad rekrytering, som åtgärder i övrigt för att personer från olika delar av landet oavsett kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, sexuell läggning, ålder eller social bakgrund ska fullfölja en högskoleutbildning. Det är viktigt att betona att benägenheten att påbörja och fullfölja en högskoleutbildning kan påverkas av kombinationer av dessa faktorer. Den föreslagna bestämmelsen förutsätter fortsatta insatser på ett brett plan för att alla ska ges lika möjligheter att gå vidare till högskoleutbildning oavsett bakgrund.

Det är också viktigt att betona att rekryterande insatser för att minska den sociala snedrekryteringen även fortsatt är mycket angelägna. I Universitetskanslersämbetets årsrapport 2017 – Universitet och högskolor (rapport 2017:8) framgår att den sociala bakgrunden har stor betydelse för benägenheten att påbörja högskolestudier. Ju högre utbildning föräldrarna har, desto större är sannolikheten att börja studera i högskolan. I rapporten framgår också att den sociala snedrekryteringen har varit relativt oförändrad för dem som föddes mellan 1981 och 1991.

Ikraftträdande

Lagändringen och förordningsändringen bör träda i kraft den 1 juli 2018. Några övergångsbestämmelser behövs inte.

Konsekvenser

Förslaget innebär att universitet och högskolor och enskilda utbildningsanordnare som fått tillstånd att utfärda examina enligt lagen (1993:792) om tillstånd att utfärda vissa examina ska bedriva ett bredare arbete än tidigare för att motverka skillnader i tillgång till högskoleutbildning mellan människor med olika bakgrund och för att säkerställa att högskoleutbildning finns tillgänglig i hela landet. Eftersom förslaget till stor del är en anpassning till det arbete som redan bedrivs vid universitet och högskolor bedöms det inte, annat än vid några universitet och högskolor, få konsekvenser för omfattningen på arbetet.

Det finns i dag inga öronmärkta medel för arbetet med breddad rekrytering. Respektive universitet, högskola eller enskild utbildningsanordnare har frihet att inom befintliga ekonomiska ramar avgöra omfattningen och inriktningen på arbetet. Förslaget bedöms inte leda till ökade kostnader och medför inga andra ekonomiska konsekvenser.

Förslaget bedöms inte medföra några andra konsekvenser för företag än ovan beskrivna konsekvenser för enskilda utbildningsanordnare.

I detta arbete ingår bl.a. att motverka könsbundna studieval. Eftersom den bredare ansatsen tydliggörs i lagen och omfattar alla statliga universitet och högskolor samt enskilda utbildningsanordnare är bedömningen att förslaget på lång sikt leder till en jämnare könsfördelning såväl inom en rad högskoleutbildningar som inom ett antal yrken. Förslaget bedöms också på sikt ha positiv inverkan på uppfyllelsen av de integrationspolitiska målen. Förslagen bedöms inte få några konsekvenser i förhållande till EU-rätten.

Författningskommentar

Förslaget till lag om ändring i högskolelagen (1992:1434)

1 kap. 5 §

Högskolorna *ska* i sin verksamhet främja en hållbar utveckling som innebär att nuvarande och kommande generationer tillförsäkras en hälsosam och god miljö, ekonomisk och social välfärd och rättvisa.

I högskolornas verksamhet *ska* jämställdhet mellan kvinnor och män alltid iakttas och främjas. Högskolorna bör vidare i sin verksamhet främja förståelsen för andra länder och för internationella förhållanden.

Högskolorna *ska* också aktivt främja *ett brett deltagande i utbildningen*.

I paragrafen finns bestämmelser om grundläggande mål som högskolor ska främja. Av 1 § andra stycket framgår att med högskola avses både universitet och högskolor.

I *första* och *andra styckena* har det gjorts en redaktionell ändring.

Av ändringen i *fjärde stycket* framgår att högskolorna aktivt ska främja ett brett deltagande i utbildningen. Ändringen innebär en utvidgning av det nuvarande målet att aktivt främja och bredda rekryteringen till högskolan. Med att främja ett brett deltagande avses såväl rekryteringsfrämjande åtgärder som åtgärder för att främja ett brett deltagande bland de som har antagits, t.ex. genom att ge de antagna studenterna ett bra mottagande och stöd under hela utbildningen eller genom en ökad geografisk tillgänglighet i form av bl.a. distansutbildning.

Kravet att främja ett brett deltagande i utbildningen ska även uppfyllas av enskilda utbildningsanordnare som har tillstånd att utfärda examina enligt lagen (1993:792) om tillstånd att utfärda vissa examina. Detta följer av att det i 2 § i den lagen anges att utbildningen ska bedrivas så att den uppfyller de krav som uppställs på utbildning i 1 kap. högskolelagen.